

dr Łukasz Wojciechowski

Wydział Administracji i Ekonomii, Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie

Bankowy Fundusz Gwarancyjny jako instytucja bezpieczeństwa finansowego w świetle wybranych aspektów funkcjonowania systemu gwarantowania depozytów

Bank Guarantee Fund as an institution of financial security according to selected issues of the system of guaranteed deposits

Streszczenie

Celem artykułu jest analiza funkcjonowania Bankowego Funduszu Gwarancyjnego jako instytucji bezpieczeństwa finansowego. Autor przedstawia genezę powstania Funduszu, jak również jego obecne zadania, strukturę organizacyjną i kompetencje poszczególnych organów. W artykule przedstawione zostały także uwarunkowania systemu gwarantowania depozytów jako elementu zapewniania bezpieczeństwa finansowego obywateli Rzeczypospolitej Polskiej.

Summary

This article aims to analyze the functioning of the Bank Guarantee Fund as an institution of financial security. The author presents the origins of the Fund, its current tasks, organizational structure and the competences of each authority. The article also discusses the conditions of the guaranteed deposits system as an element of ensuring the financial security of Polish citizens.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo finansowe, instytucje bezpieczeństwa finansowego, Bankowy Fundusz Gwarancyjny, system gwarantowania depozytów

Keywords: financial security, institutions of financial security, Bank Guarantee Fund, system of guaranteed deposits

1. Wstęp

Istotą bezpieczeństwa finansowego obywateli każdego państwa jest możliwość pozyskiwania przez nich środków finansowych w celu zaspokojenia podstawowych potrzeb. Prowadzi to do osiągnięcia poczucia bezpieczeństwa w jego szerokim znaczeniu i umożliwia jednostkom rozwój. W państwach, które przyjęły model gospodarki rynkowej, nieodłączną częścią systemu zarządzania zasobami finansowymi stały się banki. Pierwsze instytucje bankowe powstały już w starożytności, a od lat 30-tych XX wieku zaobserwować można rozwój prawa bankowego¹. Podmioty te prowadzą działalność gospodarczą, która w dużej mierze polega na przyjmowaniu depozytów i udzielaniu kredytów. Obecnie banki funkcjonują w Polsce w oparciu o przepisy ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe². Warto podkreślić, iż istnienie przedmiotowych osób prawnych zapewnia obywatelom sprawny dostęp do środków finansowych i skuteczne wykonywanie operacji finansowych, również za pośrednictwem sieci Internet. Z drugiej jednak strony w sytuacjach spornych widoczna jest asymetria pomiędzy bankami (dysponującymi znaczącymi zasobami finansowymi oraz zapleczem eksperckim) a innymi podmiotami. W przypadku niewypłacalności banku odzyskanie środków finansowych byłoby dla pojedynczych deponentów bardzo trudne, lub wręcz niemożliwe. Dlatego państwo podejmuje działania mające zapewnić bezpieczeństwo funkcjonowania systemu bankowego, jednocześnie dążąc do zapewnienia bezpieczeństwa finansowego swoich obywateli. W tym celu tworzone są wyspecjalizowane instytucje, którym powołane do tego konstytucyjne organy państwa nadają odpowiednie uprawnienia.

Jedną z najważniejszych instytucji bezpieczeństwa finansowego jest Bankowy Fundusz Gwarancyjny, którego zadaniem jest m.in. gwarancja depozytów banków w Polsce. Celem artykułu jest analiza funkcjonowania Funduszu w świetle wybranych aspektów systemu gwarantowania depozytów. System ten ma bowiem istotne znaczenie nie tylko w zapewnianiu bezpieczeństwa finansowego obywateli Rzeczypospolitej Polskiej, lecz także w budowaniu zaufania obywateli do instytucji finansowych. Dokonanie przedmiotowej analizy możliwe jest poprzez zastosowanie dwóch metod badawczych – analizy czynnikowej, która umożliwiła analizę czynników mających wpływ na bezpieczeństwo finansowe w świetle funkcjonowania Bankowego Funduszu Gwarancyjnego oraz metody instytucjonalno-prawnej, potrzebnej do analizy aktów normatywnych regulujących funkcjonowanie Funduszu oraz systemu gwarantowania depozytów.

¹ J. Mojak, Z. Żywko, *Polskie i europejskie prawo bankowe w zarysie*, Lublin 2010, s. 12.

² Tekst jednolity Dz. U. 2016 poz. 1988.

2. Bankowy Fundusz Gwarancyjny

Genezy powstania Bankowego Funduszu Gwarancyjnego należy upatrywać w przemianach, jakie zostały zapoczątkowane porozumieniem politycznym osiągniętym przy Okrągłym Stole w kwietniu 1989 roku³. Warto jednak podkreślić, iż ewolucja polskiego systemu bankowego została zapoczątkowana rok wcześniej, kiedy to na podstawie programu reformy bankowej przedłożonej przez Narodowy Bank Polski⁴, gabinet Mieczysława Rakowskiego podjął decyzję o utworzeniu dwupoziomowego systemu bankowego oraz wydał rozporządzenia o utworzeniu 9 banków komercyjnych na bazie oddziałów operacyjnych NBP⁵. Wówczas jednym z filarów wprowadzonych zmian było ograniczanie roli państwa w sektorze bankowym, przy jednoczesnym uruchomieniu konkurencji pomiędzy podmiotami świadczącymi usługi finansowe. Podobną zasadę utrzymano uchwalając 31 grudnia 1989 r. ustawę – Prawo bankowe⁶. Skarb Państwa nie ponosił odpowiedzialności za zobowiązania banków, a wyjątek w tym przypadku stanowiły zobowiązania z tytułu wkładów oszczędnościowych zgromadzonych w bankach państwowych oraz w tych bankach, które korzystały z takiego przywileju przed dniem jego wejścia w życie⁷. W ten sposób powstały dwie kategorie banków. Pierwsza obejmowała banki, w których depozyty były objęte gwarancjami, druga obejmowała banki, których klienci nie byli objęci ochroną. Placówki objęte ochroną cieszyły się większym zaufaniem obywateli, którzy w dużej mierze wybierali właśnie takie banki do lokowania swoich środków finansowych. Podmioty komercyjne musiały natomiast zachęcać klientów wyższym oprocentowaniem, co utrudniało zachowanie stabilności finansowej. Sytuacja ta była niebezpieczna dla całego rynku finansowego, stąd zaczęto dostrzegać konieczność stworzenia innych mechanizmów, które ograniczałyby ryzyko klientów banku składania do nich depozytów w związku z działalnością prowadzoną przez te banki⁸. Drugą istotną przesłanką powstania BFG było rozpoczęcie starań o uzyskanie członkostwa w Unii Europejskiej i związana z tym konieczność wprowadzenia zmian legislacyjnych. BFG rozpoczął funkcjonowanie po wejściu w życie ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym⁹.

Obecnie podstawą prawną funkcjonowania Funduszu jest ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwaranto-

³ W dalszej części artykułu autor używa skrótu BFG.

⁴ W dalszej części artykułu autor używa skrótu NBP.

⁵ M. Grzybowski, *Geneza powstania Bankowego Funduszu Gwarancyjnego. Główne etapy jego tworzenia*, [w:] W. Baka, E. Kawecka-Włodarczak, M. Grzybowski, M. Iwanicz-Drozdowska, J. Szambelańczyk, Warszawa 2005, s. 29.

⁶ Dz. U. 1990, nr 4, poz. 21.

⁷ M. Grzybowski, *dz. cyt.*, s. 30.

⁸ J. Mojak, Z. Żywko, *dz. cyt.*, s. 159.

⁹ Dz. U. 1995, nr 4, poz. 18.

wania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji¹⁰. Akt normatywny określa cel działalności, zadania oraz organizację Bankowego Funduszu Gwarancyjnego, zasady funkcjonowania obowiązkowego systemu gwarantowania depozytów, zasady umorzenia lub konwersji instrumentów kapitałowych, zasady przygotowywania i przeprowadzania przymusowej restrukturyzacji, jak również zasady gromadzenia i wykorzystywania informacji w celu realizacji zadań Funduszu. Ustawodawca wskazał BFG jako osobę prawną wykonującą zadania określone w ustawie, mającą siedzibę w Warszawie. Jednocześnie podkreślono, iż Fundusz nie jest państwową osobą prawną i nie jest jednostką sektora finansów publicznych. Podmiot posiada statut nadany przez ministra właściwego do spraw instytucji finansowych, w którym zostają określone szczegółowo jego zadania, organizacja oraz zasady tworzenia i wykorzystywania funduszy własnych, mając na uwadze sprawne działanie Funduszu oraz cele jego działalności. Jako cel działalności Funduszu zostało wskazane podejmowanie działań na rzecz stabilności krajowego systemu finansowego, w szczególności przez zapewnienie funkcjonowania obowiązkowego systemu gwarantowania depozytów oraz prowadzenie przymusowej restrukturyzacji. Wśród ustawowych zadań BFG wskazać należy:

- wykonywanie obowiązków wynikających z gwarantowania depozytów, w szczególności dokonywanie wypłaty środków gwarantowanych deponentom;
- kontrola danych zawartych w systemach wyliczania podmiotów objętych systemem gwarantowania;
- restrukturyzacja podmiotów przez umorzenie lub konwersję instrumentów kapitałowych;
- prowadzenie przymusowej restrukturyzacji;
- przygotowywanie, aktualizacja i ocena wykonalności planów przymusowej restrukturyzacji i grupowych planów przymusowej restrukturyzacji;
- gromadzenie i analizowanie informacji o podmiotach objętych systemem gwarantowania, w szczególności w celu opracowywania analiz i prognoz dotyczących sektora bankowego i sektora kas oraz poszczególnych banków i kas;
- prowadzenie innych działań na rzecz stabilności krajowego systemu finansowego¹¹.

Ustawodawca określił także cztery zadania BFG w zakresie restrukturyzacji kas, w których powstało niebezpieczeństwo niewypłacalności. Pierwsze z nich to udzielanie zwrotnej pomocy finansowej. Drugie, to nabywanie wierzytelności kas. Trzecie zadanie to udzielanie wsparcia podmiotom przejmującym kasy, przejmującym wybrane prawa majątkowe lub wybrane zobowiązania kas lub nabywcom przedsiębiorstwa kasy w likwidacji, jego zorganizowanej części lub wybranych praw majątkowych. Ostatnie zadanie w tym zakresie to kontrola prawidłowości

¹⁰ Dz. U. 2016, poz. 996.

¹¹ Art. 5 ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji (Dz. U. 2016, poz. 996).

wykorzystania pomocy i wsparcia oraz monitorowanie sytuacji ekonomiczno-finansowej i systemu zarządzania kasy korzystającej z pomocy finansowej oraz podmiotu, któremu Fundusz udzielił wsparcia. Warto podkreślić, iż Fundusz jest również zobowiązany do współpracy z innymi podmiotami działającymi na rzecz stabilności krajowego systemu finansowego, podmiotami prowadzącymi systemy gwarantowania depozytów, a także właściwymi organami przymusowej restrukturyzacji oraz właściwymi organami przymusowej restrukturyzacji państw trzecich.

Uchwalenie nowego aktu prawnego regulującego funkcjonowanie BFG nie zmieniło struktury organów Funduszu. W dalszym ciągu są nimi Rada Funduszu i Zarząd Funduszu. Podtrzymano także zasadę, iż osoby pełniące funkcje w organach Funduszu i pracownicy Funduszu nie mogą pełnić funkcji w organach lub być pracownikami podmiotu krajowego lub Kasy Krajowej, z wyjątkiem instytucji pomostowej lub podmiotu zarządzającego aktywami.

Rada Funduszu składa się z sześciu członków powoływanych na 3-letnią kadencję. Każdy z nich musi spełniać kilka obligatoryjnych warunków – posiadać pełną zdolność do czynności prawnych, wyższe wykształcenie, wiedzę i doświadczenie zawodowe w zakresie funkcjonowania rynku finansowego oraz nie być prawomocnie skazanym za umyślne przestępstwo lub przestępstwo skarbowe. Członkom Rady Funduszu przysługuje miesięczne wynagrodzenie, na które składa się część stała oraz część zmienna. Wysokość części zmiennej jest uzależniona od udziału członka Rady Funduszu w posiedzeniach Rady Funduszu oraz częstotliwości zwoływania posiedzeń Rady Funduszu w danym miesiącu. Maksymalną wysokość miesięcznego wynagrodzenia członków Rady określa minister właściwy do spraw instytucji finansowych w drodze rozporządzenia¹². Przewodniczącym Rady Funduszu jest przedstawiciel ministra właściwego do spraw instytucji finansowych, natomiast członkami Rady Funduszu są trzech przedstawiciele ministra właściwego do spraw instytucji finansowych (w tym przewodniczący Rady Funduszu), dwaj przedstawiciele Narodowego Banku Polskiego delegowani przez Prezesa Narodowego Banku Polskiego oraz jeden przedstawiciel Komisji Nadzoru Finansowego delegowany przez jej przewodniczącego¹³. Ustawodawca wskazał następujące zadania Rady Funduszu:

- wykonywanie nadzoru nad działalnością Zarządu Funduszu;
- uchwalanie planu działalności i planu finansowego Funduszu;
- zatwierdzanie opracowanego przez Zarząd Funduszu rocznego sprawozdania finansowego Funduszu i rocznego sprawozdania z działalności Funduszu oraz przedkładanie ich Radzie Ministrów;

¹² Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 13 października 2016 r. w sprawie maksymalnej wysokości miesięcznego wynagrodzenia członków Rady Bankowego Funduszu Gwarancyjnego (Dz. U. 2016, poz. 1734).

¹³ Art. 7 ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji (Dz. U. 2016, poz. 996).

- przyjmowanie opracowanych przez Zarząd Funduszu kwartalnych sprawozdań z działalności Funduszu oraz przedkładanie ich ministrowi właściwemu do spraw instytucji finansowych, nie później niż w terminie 40 dni od ostatniego dnia kwartału, za który zostały sporządzone;
- akceptacja, na wniosek Zarządu Funduszu, zaciągnięcia przez Fundusz pożyczki, kredytu lub emisji dłużnych papierów wartościowych;
- akceptacja, na wniosek Zarządu Funduszu, udzielenia przez Fundusz pożyczki oficjalnie uznanemu systemowi gwarantowania z państwa członkowskiego innego niż Rzeczpospolita Polska lub podmiotowi zarządzającemu funduszami przymusowej restrukturyzacji w państwach członkowskich;
- podejmowanie, na wniosek Zarządu Funduszu, decyzji o przekazaniu środków między funduszami własnymi Funduszu;
- podejmowanie, na wniosek Zarządu Funduszu, decyzji o przeznaczeniu na finansowanie przymusowej restrukturyzacji kwoty wyższej niż 50% docelowego poziomu środków systemu gwarantowania depozytów w bankach albo docelowego poziomu środków systemu gwarantowania depozytów w kasach;
- określanie, na wniosek Zarządu Funduszu: wysokości obowiązkowych składek na fundusz gwarancyjny banków i fundusz gwarancyjny kas, fundusz przymusowej restrukturyzacji banków i fundusz przymusowej restrukturyzacji kas, terminu ich wniesienia oraz udziału składek wnoszonych w formie zobowiązania do zapłaty; wysokości składek nadzwyczajnych na fundusz gwarancyjny banków, fundusz gwarancyjny kas, fundusz przymusowej restrukturyzacji banków i fundusz przymusowej restrukturyzacji kas oraz terminu ich wniesienia; zasad odraczania terminów płatności składek nadzwyczajnych na fundusz przymusowej restrukturyzacji banków i fundusz przymusowej restrukturyzacji kas; zasad sporządzania, akceptacji i oceny wykonalności planów przymusowej restrukturyzacji i grupowych planów przymusowej restrukturyzacji; szczegółowych wewnętrznych zasad prowadzenia przez Fundusz przymusowej restrukturyzacji; zasad i form udzielania wsparcia oraz zabezpieczania i dochodzenia zwrotu środków z tytułu udzielenia wsparcia w przymusowej restrukturyzacji; zasad przeprowadzania oszacowań na potrzeby przymusowej restrukturyzacji; zasad udzielania przez Fundusz pożyczek z funduszu gwarancyjnego banków, funduszu gwarancyjnego kas, funduszu przymusowej restrukturyzacji banków i funduszu przymusowej restrukturyzacji kas; zmniejszenia częstotliwości przeglądów planów przymusowej restrukturyzacji dla niektórych podmiotów i oceny wykonalności tych planów;
- zwolnienie, na wniosek Zarządu Funduszu, podmiotu z prowadzenia rejestru instrumentów finansowych;
- ustalanie wysokości wynagrodzeń członków Zarządu Funduszu;

- reprezentowanie Funduszu w jego stosunkach prawnych z członkami Zarządu, w szczególności powoływanie, zawieszanie w czynnościach i odwoływanie członków Zarządu;
- uchwalanie, na wniosek Zarządu Funduszu, regulaminu określającego organizację pracy oraz zasady i tryb działania Zarządu Funduszu¹⁴.

Drugi organ BFG to Zarząd Funduszu, w skład którego wchodzi od trzech do pięciu członków (w tym Prezes Zarządu i jego Zastępca) powoływanych na 3-letnią kadencję. Członkowie Zarządu Funduszu są powoływani przez Radę Funduszu i muszą spełniać pięć obligatoryjnych kryteriów – posiadanie polskiego obywatelstwa, pełnej zdolności do czynności prawnych, wyższego wykształcenia, brak prawomocnego skazania za umyślne przestępstwo lub przestępstwo skarbowe oraz posiadanie co najmniej pięcioletniego doświadczenia zawodowego na stanowisku kierowniczym w zakresie funkcjonowania rynku finansowego. Rada Funduszu spośród członków Zarządu Funduszu wybiera Prezesa Zarządu Funduszu oraz Zastępcę Prezesa Zarządu Funduszu na wniosek Prezesa. Członek Zarządu Funduszu, w tym Prezes lub jego Zastępca, mogą być w każdej chwili odwołani z pełnionej funkcji przez Radę Funduszu.

Zarząd Funduszu kieruje działalnością Funduszu i reprezentuje go na zewnątrz. Do zadań Zarządu należy ponadto: opracowywanie projektów planu działalności i planu finansowego Funduszu; gospodarowanie środkami Funduszu, z zastrzeżeniem uprawnień Rady Funduszu; składanie Radzie Funduszu kwartalnych i rocznych sprawozdań z działalności; składanie wniosków do Rady Funduszu; wykonywanie innych zadań Funduszu niezastrzeżonych dla Rady Funduszu. Organ podejmuje uchwały większością głosów w obecności co najmniej połowy osób wchodzących w jego skład. W przypadku równej liczby głosów decyduje głos Prezesa Zarządu Funduszu. Ustawodawca określił także katalog decyzji, które Zarząd wydaje w formie uchwały. Decyzje te dotyczą m.in. wszczęcia przymusowej restrukturyzacji, umorzenia lub konwersji instrumentów kapitałowych, środków niezbędnych do usunięcia przeszkód uniemożliwiających lub utrudniających przeprowadzenie przymusowej restrukturyzacji, uznania i wykonania zagranicznego postępowania przymusowej restrukturyzacji w Rzeczypospolitej Polskiej oraz zwrotnego przeniesienia przedsiębiorstwa, wybranych praw majątkowych, wybranych zobowiązań lub praw udziałowych¹⁵.

Warto podkreślić, iż nadzór nad działalnością BFG sprawuje minister właściwy do spraw instytucji finansowych na podstawie kryterium legalności i zgodności ze statutem. W związku z tym, wydanie przez Fundusz decyzji, która może wywołać

¹⁴ Art. 8 ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji (Dz. U. 2016, poz. 996).

¹⁵ Art. 11 ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji (Dz. U. 2016, poz. 996).

bezpośrednie skutki fiskalne lub skutki o charakterze systemowym, wymaga zgody ministra właściwego do spraw instytucji finansowych.

3. Wybrane aspekty funkcjonowania systemu gwarantowania depozytów.

Rola państwa jako podmiotu gwarantującego depozyty wymaga systematycznego monitorowania zagrożeń i wprowadzania działań naprawczych. Zarządzanie ryzykiem systemu finansowego stanowi bowiem bardzo ważny obszar w aspekcie bezpieczeństwa państwa. Takie ryzyko określić można jako niepowodzenie w zagwarantowaniu bezpieczeństwa państwa, którego miejsca i czasu nikt nie jest w stanie przewidzieć dokładnie¹⁶. System gwarantowania depozytów jest częścią składową działań państwa w obszarze zapewniania bezpieczeństwa finansowego obywateli¹⁷. Do kanonu czynników, które spowodowały tworzenie systemu należy m.in.: wzrost skłonności obywateli do oszczędzania, co wpływa pozytywnie na stymulowanie wzrostu gospodarczego; umożliwianie małym bankom rywalizowanie z silnymi konkurentami; doprecyzowanie granic odpowiedzialności rządu w przypadku upadłości banku w normalnych warunkach, tzn. przy braku zagrożenia systemowego oraz konieczność partycypowania instytucji sektora bankowego w kosztach upadłości banku¹⁸.

Obecny kształt systemu gwarantowania depozytów został określony w ustawie z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji¹⁹. Zgodnie z tym aktem normatywnym, w przypadku banku lub oddziału banku zagranicznego objętych obowiązkowym systemem gwarantowania depozytów środkami objętymi ochroną gwarancyjną są:

- środki pieniężne zgromadzone przez deponenta na rachunkach bankowych, w przypadku których deponent jest stroną umowy rachunku bankowego (niezależnie od wadliwości prawnej tej umowy, a także jej nieważności) oraz w przypadkach prowadzenia przez podmiot objęty systemem gwarantowania rachunku powierniczego, jak również w przypadku prowadzenia przez

¹⁶ L. Kościelecki, *Finanse w zarządzaniu gospodarką. Bezpieczeństwo finansowe w okresie kryzysu*, Warszawa 2013, s. 38.

¹⁷ Wśród innych istotnych elementów w tym zakresie wskazać należy Komisję Nadzoru Finansowego, która sprawuje nadzór nad całym rynkiem finansowym, obejmującym m.in. nadzór bankowy, emerytalny, ubezpieczeniowy, nadzór nad rynkiem kapitałowym, nadzór nad instytucjami płatniczymi oraz biurami usług płatniczych. E. Kosieradzka, *Zmiany w zakresie nadzoru bankowego w Polsce na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia*, [w:] *Sytuacja przedsiębiorcy na tle zmian w prawie publicznym i prywatnym w perspektywie europejskiej*, J. Mojak, A. Żywicka (red.), Lublin 2016, s. 121.

¹⁸ R. Sura, *Bankowy Fundusz Gwarancyjny jako podmiot administrujący*, Lublin 2013, s. 37.

¹⁹ Tekst jednolity Dz. U. 2016, poz. 996.

podmiot objęty systemem gwarantowania rachunku firmy inwestycyjnej lub uznanej firmy inwestycyjnej z państwa trzeciego na którym zdeponowane są środki pieniężne powierzone przez jej klientów w związku ze świadczeniem przez tę firmę usług maklerskich;

- inne należności deponenta wynikające z czynności bankowych;
- kwoty wydatkowane na koszty pogrzebu posiadacza rachunku przeznaczone dla osoby, która przedstawiła rachunki stwierdzające wysokość poniesionych przez nią kosztów – w wysokości nieprzekraczającej kosztów urządzenia pogrzebu zgodnie ze zwyczajami przyjętymi w danym środowisku oraz kwoty dyspozycji wkładem na wypadek śmierci, o ile stały się wymagalne przed dniem spełnienia warunku gwarancji;
- należności deponenta wynikające z bankowych papierów wartościowych, potwierdzone dokumentami imiennymi wystawionymi przez emitenta lub imiennymi świadectwami depozytowymi, o ile zostały wyemitowane przed dniem 2 lipca 2014 r.

Jednocześnie ustawodawca określił jakich środków nie obejmuje ochrona gwarancyjna. Są to:

- środki wpłacone tytułem udziałów, wpisowego i wkładów członkowskich do spółdzielni;
- środki deponenta, jeżeli środki te znajdują się na rachunkach bankowych, na których w okresie 2 lat przed dniem spełnienia warunku gwarancji nie dokonano obrotów poza dopisywaniem odsetek lub pobieraniem prowizji lub opłat, a ich suma jest niższa niż równowartość w złotych 2,5 euro – jeżeli byłyby to jedyne środki deponenta objęte ochroną gwarancyjną;
- pieniądź elektroniczny w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych²⁰ oraz środki pieniężne otrzymywane przez instytucje płatnicze, biura usług płatniczych, instytucje pieniądza elektronicznego oraz oddziały zagranicznych instytucji pieniądza elektronicznego w związku ze świadczeniem usług płatniczych oraz w zamian za wydawany pieniądź elektroniczny²¹.

W ustawie określono także jakie środki są objęte ochroną gwarancyjną w przypadku kasy objętej obowiązkowym systemem gwarantowania depozytów. Są to: środki pieniężne zgromadzone w kasie przez deponenta na rachunkach, w przypadku których deponent jest stroną umowy rachunku, niezależnie od wadliwości prawnej tej umowy, a także jej nieważności; inne należności deponenta wynikające z prowadzenia przez kasę rachunków deponenta; należności deponenta wynikające z przeprowadzania przez kasę rozliczeń finansowych oraz, podobnie

²⁰ Tekst jednolity Dz. U. 2016 poz. 1572.

²¹ Art. 17 ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji (Dz. U. 2016, poz. 996).

jak w przypadku banku lub oddziału banku zagranicznego objętych obowiązkowym systemem gwarantowania depozytów, kwoty związane z kosztami pogrzebu lub kwoty dyspozycji wkładem na wypadek śmierci. W przypadku kasy ochrona gwarancyjna nie obejmuje natomiast: środków wpłaconych tytułem udziałów, wpisowego i wkładów członkowskich do spółdzielni; środków deponenta, jeżeli środki te znajdują się na rachunkach, na których w okresie 2 lat przed dniem spełnienia warunku gwarancji nie dokonano obrotów poza dopisywaniem odsetek lub pobieraniem prowizji lub opłat, a ich suma jest niższa niż równowartość w złotych 2,5 euro – jeżeli byłyby to jedyne środki deponenta objęte ochroną gwarancyjną oraz pieniądza elektronicznego.

Polski system gwarantowania depozytów zakłada, iż środki (zarówno w przypadku banków, jak również kas) są objęte ochroną gwarancyjną w danym podmiocie objętym systemem gwarantowania od dnia ich wniesienia na rachunek w tym podmiocie, nie później jednak niż w dniu poprzedzającym dzień spełnienia warunku gwarancji, a w przypadku należności wynikających z czynności bankowych lub z przeprowadzania przez kasę rozliczeń finansowych, o ile czynność ta lub rozliczenie zostały dokonane przed dniem spełnienia warunku gwarancji, **do wysokości równowartości w złotych 100 000 euro** – w całości²². W okresie od 28 listopada 2008 r. do 30 grudnia 2010 r. wysokość środków gwarantowanych wynosiła natomiast 50 000 euro²³. Jednocześnie należy podkreślić, iż środkami objętymi ochroną gwarancyjną są środki w złotych lub w walucie obcej. Wartość środków objętych ochroną gwarancyjną, powiększonych o odsetki naliczone do dnia spełnienia warunku gwarancji, zgodnie z oprocentowaniem wskazanym w umowie, niezależnie od terminu ich wymagalności, ustala się według stanu na początek dnia spełnienia warunku gwarancji. Ustalenia wartości w złotych środków w walucie obcej dokonuje się według kursu stosowanego do ustalenia stanu ksiąg rachunkowych na dzień spełnienia warunku gwarancji²⁴.

Ustawodawca określił także katalog podmiotów, które są uprawnione do świadczenia pieniężnego. W przypadku banku lub oddziału banku zagranicznego objętych obowiązkowym systemem gwarantowania depozytów są to osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, szkolne kasy oszczędnościowe oraz pracownicze kasy zapomogowo-pożyczkowe. Natomiast w przypadku kasy objętej obowiązkowym systemem gwarantowania depozytów uprawnione do świadczenia pieniężnego są: osoby fizyczne, organizacje pozarządowe, jednostki

²² Zarówno w przypadku banku lub oddziału banku zagranicznego, jak również kasy, do obliczenia wartości euro w złotych przyjmuje się kurs średni z dnia spełnienia warunku gwarancji, ogłaszany przez Narodowy Bank Polski.

²³ J. Mojak, Z. Żywko, *dz. cyt.*, s. 165.

²⁴ Art. 19 ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji (Dz. U. 2016, poz. 996).

organizacyjne kościoła lub związku wyznaniowego, będące osobami prawnymi, jak również spółdzielnie, związki zawodowe oraz wspólnoty mieszkaniowe²⁵.

Jednocześnie warto zauważyć, iż istnieje katalog podmiotów, których środki pieniężne i należności nie są objęte ochroną gwarancyjną. Wśród nich znajdują się m.in.: Skarb Państwa; NBP; banki, banki zagraniczne oraz instytucje kredytowe (o których mowa w przywołanej wcześniej ustawie – Prawo bankowe); kasy i Kasa Krajowa; BFG oraz instytucje finansowe oraz organy władz publicznych państwa członkowskiego innego niż Rzeczpospolita Polska oraz państwa trzeciego, w szczególności rządy centralne, regionalne oraz jednostki samorządu terytorialnego tych państw.

Ważnym aspektem funkcjonowania systemu gwarantowania depozytów jest budowanie zaufania obywateli do podmiotów systemu bankowego. Ich prawidłowe funkcjonowanie jest ściśle skorelowane z aktywnością inwestycyjną oraz gromadzeniem kapitału nawet przez pojedyncze jednostki. System jest jednak na tyle skomplikowany, a treść przedmiotowego aktu normatywnego obszerna i zawierająca specjalistyczną terminologię, że bez wątplenia może powodować trudności w zrozumieniu dla obywateli nieposiadających odpowiednich kwalifikacji. Dlatego bardzo ważną rolę pełni oficjalna witryna internetowa Bankowego Funduszu Gwarancyjnego. Warto podkreślić, iż została wykonana w sposób nowoczesny, jednocześnie jest przejrzysta i łatwo można na niej odszukać potrzebne treści²⁶. Strona stanowi pas transmisyjny pomiędzy osobami zainteresowanymi uzyskaniem informacji na temat gwarantowania depozytów. Szczególnie istotna dla użytkowników nieposiadających wiedzy ekonomicznej i prawniczej jest zakładka „Najczęstsze pytania i odpowiedzi”, w której znajdują się odpowiedzi na podstawowe pytania, m.in. kto to jest deponent, czyje depozyty nie podlegają ochronie i co jest gwarantowane²⁷.

4. Podsumowanie

Zawarta w niniejszym opracowaniu analiza prowadzi do konkluzji, iż Bankowy Fundusz Gwarancyjny jest istotnym elementem bezpieczeństwa finansowego obywateli Rzeczypospolitej Polskiej. Jego istnienie stanowi rodzaj ubezpieczenia, za które płacą wszyscy klienci banków i kas, w postaci droższych usług finansowych. Jeżeli jednak jeden z podmiotów nie jest w stanie wypłacać depozytów swoich klientów, depozytariusze otrzymują swoje środki właśnie dzięki mechanizmom przewidzianym w polskim systemie aktów prawnych. Istotna jest

²⁵ Organizacje pozarządowe to w tym przypadku podmioty w rozumieniu art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2016 r. poz. 239 i 395).

²⁶ *Oficjalna strona internetowa Bankowego Funduszu Gwarancyjnego*, <http://bfg.pl> [dostęp 25.01.2017].

²⁷ *Tamże*.

także kwestia budowania zaufania obywateli do systemu bankowego *sensu largo* dlatego, że przekłada się ona na ich aktywność na rynku gospodarczym. Warto też zwrócić uwagę na aspekt społeczny, ze szczególnym uwzględnieniem wzrostu świadomości obywateli w obszarze zagrożeń systemu bankowego. W tym przypadku duże znaczenie miał globalny kryzys finansowy, który przyczynił się do powszechnego zwiększenia wiedzy w przedmiotowym obszarze. Świadomość występowania zagrożeń sprawia, iż obywatele oczekują sprawnego i efektywnego funkcjonowania instytucji bezpieczeństwa finansowego. Podsumowując rozważania dotyczące systemu gwarantowania depozytów należy też wyartykułować postulat konieczności jeszcze większego informowania społeczeństwa na temat tego, jak ważne jest wybieranie instytucji finansowych, które są nim objęte. Wynika to z faktu, iż tzw. parabanki, które prowadzą działalność finansową w oparciu o inne przepisy, wprowadzają swoich klientów w błąd, tworząc stan fałszywego bezpieczeństwa. W sytuacjach problemowych okazuje się natomiast, iż utracone środki finansowe nie mogą zostać zwrócone, ponieważ nie były objęte systemem gwarantowania depozytów.

Bibliografia

Akty normatywne

- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Tekst jednolity Dz. U. 2016 poz. 1988).
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2016 r. poz. 239 i 395).
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Tekst jednolity Dz. U. 2016 poz. 1572).
- Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji (Dz. U. 2016, poz. 996).
- Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 13 października 2016 r. w sprawie maksymalnej wysokości miesięcznego wynagrodzenia członków Rady Bankowego Funduszu Gwarancyjnego (Dz. U. 2016, poz. 1734).

Opracowania naukowe

- Grzybowski M., *Geneza powstania Bankowego Funduszu Gwarancyjnego. Główne etapy jego tworzenia*, [w:] W. Baka, E. Kawecka-Włodarczak, M. Grzybowski, M. Iwanicz-Drozdowska, J. Szambelańczyk, Warszawa 2005.

Kosieradzka E., *Zmiany w zakresie nadzoru bankowego w Polsce na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia*, [w:] *Sytuacja przedsiębiorcy na tle zmian w prawie publicznym i prywatnym w perspektywie europejskiej*, J. Mojak, A. Żywicka (red.), Lublin 2016.

Kościelecki L., *Finanse w zarządzaniu gospodarką. Bezpieczeństwo finansowe w okresie kryzysu*, Warszawa 2013.

Mojak J., Żywko Z., *Polskie i europejskie prawo bankowe w zarysie*, Lublin 2010.

Sura R., *Bankowy Fundusz Gwarancyjny jako podmiot administrujący*, Lublin 2013.

Strony internetowe

Oficjalna strona internetowa Bankowego Funduszu Gwarancyjnego, <http://bfg.pl> [dostęp 25.01.2017].